Viena, dupa colt

de Radu Pavel Gheo

1. La noi în UE

Pe la mijlocul lunii iunie am vizitat (abia pentru a doua oară) Viena.

Am motivele mele să zic "abia". Explic mai încolo. Mai ales că Viena merită descrisă, văzută şi adulmecată şi altfel decît ca într-un pliant turistic. Nu că ar fi vreo problemă cu pliantele turistice. Viena e un loc care merită pur şi simplu - îşi merită faima, importanţa, locul în istorie şi tot restul.

Eu am ajuns acolo fiindcă urma să-mi prezint volumul **Adio, adio, patria mea cu î din i, cu â din a** austriecilor ce urmau să se învrednicească să vină la Institutul Cultural Român din Viena, la Matinee & Brunch, un proiect organizat de Institutul Cultural Român, Editura Polirom, Societatea Theodor Kramer din Austria şi Societatea Austriacă pentru Literatură. Întîlnirile sînt lunare, iar înaintea mea au mai fost Ioan T. Morar, Vasile Ernu şi Dan Lungu. În toamnă or să meargă şi Florin Lăzărescu, Petru Cimpoeşu, Filip Florian, Matei Florian şi Lucian Dan Teodorovici. Companie selectă, ce mai... Dar nu despre mine şi literatura română vreau să povestesc, ci despre Viena.

Sau mai degrabă despre weekendul în Europa al unui român proaspăt intrat în Uniunea Europeană. Fiindcă am avut în minte ideea asta: mă duc la Viena ca un european cu drepturi depline. În primul rînd numai cu buletinul. Aşa că m-am prezentat la aeroport într-un şort mai jerpelit (singurul cu suficiente buzunare pentru toate cîte poartă omul cu el), în tricou, cu buletinul în buzunar şi cu o foaie de hîrtie scoasă la imprimantă, care era biletul de avion. S-a schimbat mult România...

Desigur, ca tot omul prevăzător, mi-am luat şi paşaportul, pe care l-am vîrît pe undeva prin geanta de pe umăr. Gestul a fost cvasi-inutil, fiindcă a existat un singur loc în care un oficial al vămii m-a întrebat dacă n-aş putea totuşi să-l arăt cumva. Unde oare, unde oare? Exact la plecare, pe aeroportul din Timişoara, în faţa vameşilor români. Austriecii n-au avut nici cea mai mică problemă cu buletinul meu de plastic, cu dosul plin de abţibilde de hîrtie de la votările din ultimii ani.

Pe de altă parte, nici vameşii nu mai sînt ce-au fost. Toţi sînt amabili, mulţi sînt foarte tineri şi mai ales foarte tinere. Nu-i un comentariu gratuit: la controlul individual stătea o vămeşiţă tînără, pe care uniforma curgea atît de frumos în linii graţios curbate, încît nu puteai să n-o observi. Te sileau oricum să te uiţi înspre ea cei vreo şase-şapte italieni care trecuseră de control, aşteptau avionul şi acum stăteau ciorchine la vreo doi metri de ea, ca pilitura pe lîngă un magnet. Se

grupaseră într-un semicerc, vorbeau tare unul cu altul, dar cînd tînăra se apleca mai tare ca să verifice ceva, întorceau capetele la unison înspre ea, iar conversaţia li se tăia brusc.

Zborul cu avionul - 50 de minute - nici n-a contat. Am avut senzaţia că Viena e pe-aici, pe undeva, după colţ. Drumul pînă la aeroport şi formalităţile de îmbarcare au durat mai mult decît întreaga călătorie prin aer.

Cum spuneam, în aeroportul din Viena am trecut ca prin brînză pe dinaintea vameşilor austrieci, care abia dacă s-au uitat la buletinul meu de plastic. Eu i-am salutat complice, ca un confrate european ce le eram, aruncînd o privire superioară spre coada alăturată, cea pentru cetăţenii non-UE. "Gata cu senzaţia de paria al Europei!" mi-am zis vesel, în timp ce în căştile de la playerul mp3 din urechi îmi răsuna o melodie veche despre Iugoslavia cea măreaţă şi indestructibilă.

Există însă tot soiul de paria. Am descoperit asta după ce mi-am recuperat bagajele şi am dat să fumez o ţigară în interiorul aeroportului. După o scurtă bîjbîială, am descoperit ceea ce am numit apoi "cutia cu maimuţe": o încăpere micuţă, cu pereţi de sticlă, unde vicioşii se închideau şi fumau cu nesaţ, privind în gol. Prin faţa cuştii de sticlă treceau alţi oameni cu bagaje şi aruncau priviri scurte înspre exponatele de fumători bine izolate în interior.

Ce-i drept, mai încolo existau şi vreo două cafenele unde se putea fuma fără probleme dacă îţi cumpărai o cafea - desigur, la un preţ extrem de gonflat, ca de aeroport. Am învăţat astfel o lecţie utilă: chiar şi în Europa civilizată şi antitabagică afacerile sînt mai importante decît grija pentru sănătatea publică. Îi poţi afuma pe cei din jur dacă plăteşti preţul corect. Cumva, descoperirea m-a liniştit şi am intrat în Viena cu inima uşoară.

2. Cultură şi nazism

Văzută la sfîrşit de iunie şi de săptămînă, Viena pare unul din oraşele cele mai liniştite şi mai relaxate ale Europei. Poate că aşa şi este. În acelaşi timp, fosta capitală imperială emană în continuare aerul acela impunător, chiar dacă puterea ei politică de odinioară e de mult uitată. Rămîn clădirile copleşitoare, forţa economică palpabilă - oraşul vibrează, emană bunăstare - şi, desigur, forţa culturală a Vienei.

Am fost oarecum nedumerit cînd am aflat că lectura la care fusesem invitat urma să aibă loc duminică dimineaţa. O după-amiază de vineri sau de sîmbătă - ba chiar orice altă după-amiază (în nici un caz dimineaţă) - mi s-ar fi părut o alegere mai rezonabilă. După ce directoarea Institutului Cultural Român din Viena mi-a explicat puţin cum stau lucrurile acolo, m-am liniştit. Ghizii mei ocazionali prin Viena, Gabriel Kohn, lectorul român de la Universitatea vieneză, şi Catherine

Danielopol, austriacă prin naştere, româncă prin origine, m-au convins şi mai tare. Bine, ştiam eu că Viena e o capitală culturală importantă, dar îmi lipsea simţul proporţiilor. Programul tuturor manifestărilor culturale dintr-o săptămînă vieneză, cu o prezentare minimală a fiecăreia, ar putea fi strîns într-o carte de dimensiuni medii. În fiecare zi se întîmplă zece-douăzeci de lucruri: festivaluri de film, spectacole de teatru, operă, expoziţii, seri de lectură, de muzică, happening-uri...

Printre ele un scriitor oarecare dintr-o ţară estică oarecare trebuie să se plaseze cît mai bine ca să aibă vreo şansă să fie văzut şi auzit. Concurenţa e acerbă - nu doar cu artiştii austrieci din toate branşele, ci şi cu cei germani, englezi, spanioli, cehi, maghiari, columbieni, nord-americani etc., etc. Iar cînd vienezul pasionat de cultură îşi aruncă ochii pe programul manifestărilor săptămînale, nu cred că ar alege - de exemplu - să renunţe la un spectacol la Opera din Viena pentru o seară de lectură a unui autor român. Deocamdată, doar cinematografia românească ne-a scos cu adevărat în evidenţă peste tot în lume. Literatura abia face primii paşi. Viena e culturală, e curată, prosperă, bine administrată - nici nu mă aşteptam la altceva -, dar e şi veselă, destinsă, permisivă... E un oraş relaxat, dintr-o ţară cu care, orice s-ar zice, istoria a fost destul de blîndă în ultimii cincizeci de ani.

Cu cîteva zile înainte de sosirea mea acolo, tocmai murise Kurt Waldheim, fost secretar general al O.N.U. şi, cu cîteva decenii mai înainte, fost ofiţer de informaţii în Wehrmacht-ul nazist. În al doilea război mondial, Waldheim a activat pe front în Grecia şi în fosta Iugoslavie, unde a fost decorat de statul independent croat pronazist al lui Ante Pavelic.

Nu îmi e clar dacă, odată cu moartea lui Waldheim, în Austria se va relansa vreo discuţie despre trecutul nazist al ţării sau dacă moartea acestui personaj istoric, ce a iscat un scandal de proporţii în politica mondială, va îngropa povestea - care, de altfel, n-a atins niciodată proporţiile din fosta Germanie Federală. Evenimentul mi-a reamintit însă faptul că după 1945 Austria a reuşit să îşi păstreze neutralitatea, menţinîndu-şi în acelaşi timp stabilitatea socială. Poate cu ipocrizie (cine mai ştie azi cîţi austrieci s-au bucurat la momentul anexării de către Germania nazistă, în 1938?), cu un oarecare fariseism, cu o doză bună de conservatorism şi, după al doilea război mondial, cu o obsesie a neutralităţii, dar aşa s-a creat prospera Austrie contemporană.

Pe de altă parte, aşa a putut apărea şi succesul liderului naţionalist Jörg Haider, actualmente guvernator al landului Carinthia.

* * *

Doar că asemenea discuţii sînt prea serioase pentru nişte luni de vacanţă. Cred că nişte fragmente disparate de viaţă vieneză de weekend s-ar potrivi mai bine momentului şi, poate, ar oferi o imagine mai vie a capitalei austriece. Aşa că...

3. Prin oraş

Viena cotidiană nu e uşor de sintetizat. E, desigur, o lume plină de diversitate şi culoare, dar în alt fel decît m-am aşteptat. Sau şi cum m-am aşteptat de la o capitală din Europa Occidentală, dar şi altfel - în nenumărate alte feluri. Am avut parte, de exemplu, de o lecţie de psihologie socială foarte interesantă, oferită de bicicliştii vienezi. Viena e împînzită cu piste de bicicletă, pe care poţi circula nestingherit. Austriecii, ca orice ţară civilizată, au mare grijă de bicicliştii lor.

Ca simplu pieton însă, am văzut şi reversul medaliei. Dăruiţi cu piste late şi cu drepturi de circulaţie extinse, bicicliştii au adoptat comportamentul şoferilor de automobil tiranici. Gonesc furioşi la doi centimetri de pietonul firav, claxonează (mă rog, ţîrîie) disperaţi dacă pari că le ieşi în cale, iar dacă aştepţi la o trecere de pietoni ce se intersectează cu o pistă de biciclete, ai face bine să stai cît mai lipit de clădirea de pe colţ. Trebuia să bănuiesc: orice grup social defavorizat, odată ce capătă putere, încearcă să şi-o exercite asupra altui grup mai slab. Biciclistul e lup pentru pieton.

Seara, pe terase sau în cafenelele Vienei, m-am simţit ca acasă. Singura problemă ar fi fost că nu vorbesc germana, dar am avut aproape tot timpul lîngă mine prieteni vorbitori de germană. În rest... Vienezii nu respectă mai deloc stereotipul german. Eventual aş putea spune că-s nişte nemţi balcanici: veseli, gălăgioşi şi foarte relaxaţi, umplu oraşul în fiecare seară. De la Operă curg rîuri de spectatori, dinspre terase se aude rumoare, pe străzile din centru lumea se plimbă şi după miezul nopţii... Ai impresia că nimeni n-are chef să stea în casă.

Într-o seară am văzut şi o scenă greu de imaginat pe undeva prin România. Mă plimbam agale pe lîngă un parc, cînd, prin faţa mea au început să traverseze liniştiţi strada, în amurg, bărbaţi îmbrăcaţi în frac sau în costume negre, cu papion, şi femei în rochii de seară elegante, din mătase, satin sau mai ştiu eu ce. După ce traversau, intrau într-una din clădirile imense de vizavi, care avea pus deasupra porţii un banner cu Crucea Malteză. Am ridicat capul şi la etajul întîi al clădirii am văzut prin ferestrele deschise alte zeci de perechi care valsau cu paşi largi. Era, probabil, vreun bal cum sînt numeroase altele în Viena, dar imaginea perechilor elegante traversînd strada venea din altă lume. Întorcînd privirea spre parc, am văzut un grup de tineri nonconformişti, cu părul vopsit în roşu sau verde, îmbrăcaţi în negru, tatuaţi şi plini de piercinguri. Stăteau tolăniţi pe iarbă, beau bere la doză şi parcă nici nu vedeau perechile elegante care îşi parcau maşina la doi metri de ei şi se îndreptau spre sala de bal. Tabăra cealaltă se prefăcea - sau era - la fel de ignorantă în privinţa lor. Nici o vorbă aruncată de la unii la alţii, nici un gest cît de mic... Două lumi care se ignorau reciproc, dar coexistau paşnic.

Un loc mereu interesant mi s-a părut şi faimosul Stephansdom. Nu e vorba doar de măreţia şi frumuseţea catedralei gotice în sine, ci şi de faptul că acolo ai parte

permanent de spectacole din cele mai surprinzătoare. E locul unde prin luna mai au cîntat în stradă nişte elevi de la Liceul "George Enescu" din Bucureşti şi, fiindcă şi-au depăşit timpul alocat, li s-a cerut de către poliţie să se retragă. În România a apărut prin cîteva ziare ştirea (inexactă sau tendenţioasă prin prezentare) că ar fi fost confundaţi cu nişte cerşetori şi că erau cît pe-aci să fie sancţionaţi.

Într-o după-amiază, în timp ce mă învîrteam pe acolo împreună cu Gabriel Kohn, azi lector român la Universitatea din Viena, am văzut o adunare mică de inşi care agitau drapele maghiare. După cum mi-a explicat Gabi Kohn, erau fraţii unguri ai Partidului România Mare. În altă zi am văzut o trupă de dans acrobatic extraordinară, care performează prin zonă de multă vreme şi cu mare succes, de obicei pe muzică bine ritmată şi rapidă. În ziua aceea au încercat însă un număr de dans acrobatic pe muzică clasică - şi le-a ieşit.

Dacă aş fi stat, aş fi văzut şi mai multe. Poate data viitoare. La urma urmei, după cum ziceam, Viena chiar e aici, după colţ. La noi în UE.